23 987 Lidmaatschap van de Europese Unie

Nr. 414 Verslag van een werkbezoek aan Montenegro door een delegatie van de vaste commissie voor Europese Zaken van 5 t/m 8 juli 2026

Een delegatie uit de vaste commissie voor Europese Zaken heeft van zondag 5 juli t/m woensdag 8 juli 2026 een werkbezoek gebracht aan Montenegro. De delegatie bestond uit de leden Klos (D66) en Stöteler (PVV), en werd begeleid door de griffier en kenniscoördinator van de commissie Europese Zaken.

Het doel van het werkbezoek was om zich een goed geïnformeerd beeld te vormen van de laatste stand van zaken in het toetredingsproces. De delegatie heeft waardevolle informatie verzameld en bevindingen gedaan over het EU-toetredingsproces van Montenegro, en rapporteert daarover in dit verslag.

De delegatie dankt alle gesprekspartners en degenen die betrokken zijn geweest bij het organiseren van dit werkbezoek. Bijzondere dank gaat uit naar de Nederlandse ambassade in Belgrado voor de hulp bij de voorbereiding en ondersteuning ter plaatse.

De delegatie,
Klos
Stöteler

De griffier van de delegatie,
Blom

Programma van het werkbezoek

Dag 1 (zondag 5 juli), Podgorica

- Aankomst van de delegatie
- Welkom en briefing door de Nederlandse ambassadeur in Belgrado, de heer Martijn Elgersma, en zijn staf

Dag 2 (maandag 6 juli), Podgorica en Cetinje

- Gesprek met de minister van Europese Zaken, mw. Maida Gorčević, en de hoofdonderhandelaar van Montenegro met de EU, dhr. Predrag Zenović
- Gesprek met de President van Montenegro, dhr. Jakov Milatović
- Gesprek met de premier van Montenegro, dhr. Milojko Spajić
- Gesprek met de hoogste Officier van Justitie, dhr. Milorad Marković
- Gesprek met de parlementsvoorzitter, dhr. Andrija Mandić
- Officieel diner met parlementsleden

Dag 3 (dinsdag 7 juli), Podgorica

- Gesprek met de president van het Hoogste Gerechtshof, mw. Valentina Pavličić
- Briefing door de ambassadeur van de Europese Unie in Montenegro, dhr. Johann Sattler
- Lunchgesprek met EU-experts
- Gesprek met de commissie voor Europese Integratie van het parlement
- Gesprek met vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld

Dag 4 (woensdag 8 juli), Božaj

- Bezoek aan de grens tussen Montenegro en Albanië bij Božaj
- Gesprek met vertegenwoordigers van de grenspolitie, Frontex en IOM
- Vertrek van de delegatie

Doel werkbezoek Montenegro

Uitbreiding van de Europese Unie staat sinds 2022 om geopolitieke redenen weer hoog op de politieke agenda van de EU en de lidstaten. De commissie Europese Zaken volgt het uitbreidingsproces op de voet en heeft ook drie rapporteurs op het thema EU-uitbreiding benoemd, de leden Klos (D66), Van der Lee (PRO) en Stöteler (PVV).

Het doel van het werkbezoek was om meer kennis en inzicht te krijgen in de laatste stand van zaken in het toetredingsproces van Montenegro en deze bevindingen te delen met alle leden van de commissie Europese Zaken. De Staten-Generaal hebben niet alleen een belangrijke controlerende rol in het EU-uitbreidingsproces, zij moeten het EU- toetredingsverdrag van Montenegro ook ratificeren.

De delegatie concentreerde zich op drie hoofdvragen:

1. Wat is de huidige stand van zaken in de scheiding van machten en het functioneren van de rechtsstaat? (verhouding tussen de wetgevende, uitvoerende en rechtssprekende macht; onafhankelijkheid van rechtsspraak en de openbaar aanklager; aanpak van corruptie en bestrijding georganiseerde misdaad; pluriforme media en mediavrijheid; bescherming van mensenrechten en minderheden)

2. Hoe breed is de steun voor EU-toetreding onder de bevolking, coalitie- en oppositiepartijen en bij maatschappelijke organisaties; waar gaat het nationale publieke debat over; en wat is de rol van de media?

3. Hoe denkt Montenegro over de voorstellen om meer (rechtsstaat)waarborgen in het toetredingsverdrag op te nemen en wellicht geen vetorecht te krijgen? Zoals beschreven in het Nederlandse non-paper catalogue of options for accession treaties.

Toetredingsproces Montenegro

Montenegro is koploper van de kandidaat-lidstaten en heeft zich tot doel gesteld om in 2028 de 28^{e} lidstaat van de Europese Unie te worden. Naast de andere kandidaat-lidstaten en buurlanden van Montenegro op de Westelijke Balkan, te weten Servië, Noord-Macedonië, Bosnië en Herzegovina en Kosovo (potentieel kandidaat), is alleen Albanië op dit moment kansrijk om EU-lid te worden voor 2030.

Bron: AI gegenereerd

Het kleine Balkanland Montenegro (ong. 626.000 inwoners) is kandidaat-lidstaat sinds 2010. De toetredingsonderhandelingen startten in 2013. Het land werd meer dan 30 jaar lang geregeerd door de Democratische Partij van Socialisten (DPS). Bij de verkiezingen in 2020 wonnen de oppositiepartijen en kwam er een brede coalitieregering aan de macht. In 2023 bij vervroegde parlementsverkiezingen won de nieuwe pro-Europese partij Europa Nu! de verkiezingen en de presidentsverkiezingen. De toetredingsonderhandelingen kwamen in een hogere versnelling.

Regering en parlement hebben veel hervormingen doorgevoerd om te voldoen aan alle EU-wet- en regelgeving (het acquis). In 2024 behaalde Montenegro de zogeheten IBAR (Interim Benchmark Assessment Report) op het terrein van democratie en rechtsstaat, de voorwaarden uit de hoofdstukken 23 en 24. Daarna kon het land de andere onderhande- lingshoofdstukken voorlopig gaan sluiten.

Tijdens het werkbezoek van de delegatie aan Montenegro werd een politiek compromis bereikt tussen de regering en de oppositie over het amenderen van wetten op het terrein van binnenlandse zaken, de politie en nationale veiligheidsdiensten, en het versterken van de onafhankelijkheid van de rechtspraak waarvoor een grondwetswijziging noodzakelijk is. Het Montenegrijnse parlement (81 zetels in totaal) stemde in met 74 stemmen voor en 3 tegen. Dit wordt gezien als weer een belangrijke stap vooruit in het toetredingsproces.

Momenteel wordt er in Brussel en Podgorica gewerkt aan het opstellen van het toetredingsverdrag. Dit EU-toetredingsverdrag zal model staan voor toekomstige toetredingsverdragen. Het zal naast de gebruikelijke overgangsperiodes op bepaalde beleidsterreinen, waarschijnlijk ook sterkere waarborgen voor de rechtsstaat omvatten om terugval te voorkomen, en mogelijk het vetorecht van de nieuwe lidstaat beperken.

Hoofdbevindingen van de delegatie

De delegatie deelt hieronder de hoofdbevindingen van het werkbezoek.

Montenegro heeft aantoonbare vooruitgang geboekt bij het versterken van de rechtsstaat en onafhankelijke instituties, maar de uitvoering van hervormingen en de politieke en institutionele weerbaarheid blijven een aandachtspunt.

Montenegro heeft de laatste jaren successen geboekt bij het versterken van de rechtsstaat, de onafhankelijkheid van instituties en de bestrijding van corruptie en georganiseerde misdaad. Dit staat hoog op de nationale politieke agenda. Een aantal hervormingen is nog niet volledig voltooid. Vooral de uitvoeringscapaciteit van de rechterlijke macht en de openbare aanklager, de snelheid van juridische procedures en het aantal veroordelingen in corruptiezaken blijven aandachtspunten waaraan gewerkt wordt.

Er is zorg over de politieke en bestuurlijke zelfstandigheid van dit kleine land. Formele hervormingen gaan volgens de gesproken onafhankelijke experts en NGO's niet altijd gepaard met voldoende verandering in bestuurlijke cultuur en politieke praktijk. Volgens hen bestaat nog steeds risico op politieke beïnvloeding van de onafhankelijke instituties en zijn de resultaten op het terrein van corruptiebestrijding nog onvoldoende structureel verankerd

Ten aanzien van mensenrechten, minderheden en mediavrijheid wordt Montenegro in het algemeen gezien als een relatief open samenleving binnen de Westelijke Balkan. Minderheden zijn vertegenwoordigd in regering en parlement, maatschappelijke organisaties en de media kunnen vrij opereren en hun stem laten horen.

De steun voor EU-toetreding is bijzonder breed gedragen. Het maatschappelijke debat richt zich vooral op de kwaliteit van hervormingen, het functioneren van de rechtsstaat en toenemende dreiging van buitenlandse beïnvloeding.

EU-lidmaatschap is hét centrale strategische doel van Montenegro. De steun voor EU-toetreding is breed en omvat regering, president, coalitie-, oppositie-, etnische minderheidspartijen, maatschappelijke organisaties en de bevolking. Tijdens het werkbezoek werd een politiek compromis bereikt over de grondwetswijziging.

Het publieke debat gaat niet primair over de vraag óf Montenegro lid moet worden van de EU –daar is men het over eens-, maar over de wijze waarop het land de hervormingen uitvoert. Belangrijke discussiepunten in het publieke debat zijn de rechtsstaat, corruptiebestrijding, verkiezingshervormingen, de kwaliteit van democratische instellingen en de invloed van buitenlandse actoren.

De media spelen hierin een belangrijke rol. Er zijn brede zorgen over de verspreiding van desinformatie en buitenlandse beïnvloeding vanuit de buurlanden, met name door de Servische media. De verwachting is dat dergelijke buitenlandse beïnvloeding in aanloop naar de parlementsverkiezingen in Montenegro volgend jaar zal toenemen.

Montenegro staat open voor aanvullende rechtsstaatwaarborgen in het toetredingsverdrag, maar verwerpt elk voorstel dat zou leiden tot een lidmaatschap zonder volledig vetorecht of gelijke rechten.

Voor strenge rechtsstaatwaarborgen in het toekomstige toetredingsverdrag bestaat veel begrip en zelfs actieve steun. De president en regeringsvertegenwoordigers stellen dat sterke waarborgen voor de rechtsstaat in het nationale belang van Montenegro zijn. Ook vertegenwoordigers van de rechterlijke macht benadrukten het belang van duurzame institutionele bescherming. NGO's gingen een stapje verder en pleitten voor expliciete en afdwingbare rechtsstaatmechanismen in het toetredingsverdrag om terugval na toetreding te voorkomen.

Voor de voorstellen om nieuwe lidstaten mogelijk geen of niet onmiddellijk vetorecht te geven bestaat daarentegen geen politiek of maatschappelijk draagvlak. Montenegro wil toetreden als een volledig en gelijkwaardig lid van de Europese Unie. Het onthouden van het vetorecht wordt gezien als een vorm van tweederangs lidmaatschap. Het zou de bevolking het signaal geven dat Montenegro niet als gelijkwaardige lidstaat wordt beschouwd en niet wordt vertrouwd. Bovendien zou het anti-Europese en pro-Russische of pro-Servische propaganda in de kaart kunnen spelen. Opvallend is dat maatschappelijke organisaties die sterke rechtsstaatwaarborgen wensen, zich eveneens uitspraken tegen een lidmaatschap zonder volledige rechten. Volgens hen kunnen stevige waarborgen voor de rechtsstaat goed gecombineerd worden met volledig en gelijkwaardig lidmaatschap.

Concluderend kan gesteld worden dat Montenegro zich dicht bij de afronding van het technische toetredingsproces bevindt en dat er een zeer breed maatschappelijk en politiek draagvlak bestaat voor EU-lidmaatschap. Het land heeft grote vooruitgang geboekt op het terrein van de rechtsstaat. De kwaliteit van de hervormingen en duurzaamheid van de rechtsstaat blijven de belangrijkste toetssteen voor de afronding van de onderhandelingen. Montenegro staat open voor aanvullende rechtsstaatwaarborgen in het toetredingsverdrag, maar verzet zich tegen voorstellen die zouden leiden tot een ongelijkwaardig lidmaatschap binnen de Europese Unie.

Aanbevelingen aan de commissie EUZA ten aanzien van het toetredingsproces van Montenegro

Aanbeveling 1: Blijf de nadruk leggen op daadwerkelijke implementatie van hervormingen

Beoordeel Montenegro niet alleen op aangenomen wetgeving, maar vooral op de uitvoering, handhaving en concrete resultaten van hervormingen. De wetgeving is op orde en juridische kaders zijn aanwezig, maar de uitdaging ligt bij uitvoering, institutionele capaciteit en het duurzaam functioneren van de rechtsstaat.

Aanbeveling 2: Houd de druk op rechtsstaat, corruptiebestrijding en georganiseerde misdaad hoog

Blijf Montenegro strikt beoordelen op resultaten bij corruptiebestrijding, vervolgingen en de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht en de Openbare Aanklager. Want hoewel de resultaten zichtbaar zijn, bestaat brede consensus in Montenegro dat juist deze onderdelen bepalend zijn voor het succes en de geloofwaardigheid van het toetredingsproces.

Aanbeveling 3: Ondersteun verdere versterking van bestuurlijke en juridische capaciteit
Investeer via EU-programma's, bilaterale programma's, expertuitwisseling en technische ondersteuning in de uitvoeringscapaciteit van Montenegro. Ministeries, grensbewaking, rechtbanken, de Openbaar Aanklager en toezichthouders kampen met personele tekorten. De uitdaging is niet langer regelgeving, maar voldoende gekwalificeerd personeel en uitvoeringskracht.

Aanbeveling 4: Blijf alert op buitenlandse beïnvloeding en desinformatie
Versterk de samenwerking met Montenegro op het gebied van cyberveiligheid, desinformatie en bescherming van democratische processen. Regeringsvertegenwoordigers, maatschappelijke organisaties en de EU-delegatie verwachten dat buitenlandse beïnvloeding richting toekomstige verkiezingen verder zal toenemen.

Aanbeveling 5: Roep op tot verankering van stevige rechtsstaatwaarborgen in het toetredingsverdrag
Verzoek de regering om waar nodig aanvullende waarborgen op te nemen in het toetredingsverdrag, die terugval op het gebied van rechtsstaat en democratie na toetreding voorkomt.

Aanbeveling 6: Overweeg het Staatshoofd of de Regeringsleider van Montenegro uit te nodigen in de Tweede Kamer na sluiting van alle hoofdstukken en voorafgaand aan de ratificatie van het toetredingsverdrag
Montenegro is een onbekend land en onvoldoende zichtbaar in de lidstaten. Los van politieke voorkeuren of uitkomsten is het organiseren en faciliteren van publiek debat, zichtbaarheid van kandidaat-lidstaten, en een transparant democratisch proces van belang in het uitbreidingsdebat.

Verslag van de gesprekken

Zondag 5 juli – Podgorica

Briefing door de Nederlandse ambassadeur in Belgrado, de heer Martijn Elgersma, en zijn staf
Bij aankomst werd de delegatie welkom geheten door ambassadeur Martijn Elgersma en zijn staf. Als ambassadeur in Belgrado is dhr. Elgersma geaccrediteerd voor Montenegro, Nederland heeft geen eigen ambassade in Montenegro. Tijdens de briefing ging de ambassadeur in op de actuele politieke situatie in Montenegro, ontwikkelingen in het EU-toetredingsproces, de situatie in de Westelijke Balkan, de relatie met Servië en de bilaterale relatie tussen Nederland en Montenegro. De briefing bood een eerste beeld van de belangrijkste kansen en knelpunten in het toetredingsproces. Daarbij werd duidelijk dat Montenegro technisch ver gevorderd is, maar dat de kwaliteit van instituties en de uitvoeringscapaciteit bepalend zullen zijn voor het verdere verloop van de onderhandelingen.

Maandag 6 juli – Podgorica

Gesprek met de minister van Europese Zaken, mw. Maida Gorčević, en de hoofdonderhandelaar van Montenegro met de EU, dhr. Predrag Zenović
De minister van Europese Zaken coördineert de toetredingsonderhandelingen met de EU, ook de parlementaire betrokkenheid. De minister hield een vurig betoog over de voortgang van Montenegro bij het sluiten van de hoofdstukken en het opvolgen van de technische eisen. Het doel is om eind 2026 alle hoofdstukken gesloten te hebben. Hoewel het een uitdaging is voor een klein land als Montenegro, ligt het land volgens de minister op koers.

De delegatie vroeg naar de grootste uitdagingen bij het toetredingsproces. De minister benadrukte dat de politiek – ook het parlement – eensgezind is over het gemeenschappelijke doel van EU-toetreding, hoewel dat voor de oppositie niet altijd een makkelijke positie is. Daarnaast zal unanimiteit onder de lidstaten een uitdaging zijn. Verder noemde de minister buitenlandse beïnvloeding, cyberveiligheid en bestuurlijke capaciteit als aandachtspunten. Gevraagd naar bewezen resultaten op het gebied van veroordelingen, antwoordde de minister dat het opbouwen van een *track record* tijd kost, maar dat het haar aandacht heeft.

Tot slot wisselde de delegatie met de minister van gedachten over het Nederlandse *non-paper*[1] en de ideeën over interne hervormingen, waarborgen en het afschaffen van het veto voor nieuwe lidstaten. De minister was duidelijk: zonder veto is er geen sprake van gelijkwaardigheid onder de lidstaten. Dat zou niet alleen oneerlijk zijn richting Montenegro, dat straks aan alle voorwaarden voor lidmaatschap voldoet, ook gaat er een signaal vanuit naar andere kandidaat-lidstaten en landen buiten de EU. Volgens de minister zou dit schadelijk zijn voor EU-uitbreiding.

Gesprek met de President van Montenegro, dhr. Jakov Milatović
De president blikte terug op de EU-Westelijke Balkantop, afgelopen juni in Tivat. Premier Jetten was bij deze top aanwezig. De president sprak zijn waardering uit voor de Nederlandse benadering van toetreding die strikt, eerlijk en betrokken is. Daardoor weet Montenegro waar ze aan toe zijn, als het om Nederland gaat.

Daarnaast sprak de president over de politieke cultuur in Montenegro. De huidige regering vertegenwoordigd volgens de president een nieuwe generatie. Het gesprek richtte zich op de relatie met de buurlanden, buitenlandse beïnvloeding, de kwaliteit van democratische instituties en de manier waarop Montenegro zijn rechtsstaat duurzaam kan versterken. Ook kwamen verschillen van inzicht tussen president en regering over enkele binnenlandse onderwerpen aan bod, maar over de EU-toetreding is men het eens. De President sprak zijn zorg uit over het ratificatieproces en onbekendheid van Montenegro in EU-lidstaten. Hij bood aan desgewenst naar de Tweede Kamer te komen om het parlement toe te spreken.

Gesprek met de premier van Montenegro, dhr. Milojko Spajić

[1] Bijlage bij Kamerstuk 23 987, nr. 412, ‘Non-paper catalogue of options for accession treaties’, 9 juni 2026.

De premier lichtte de vorderingen van Montenegro in het EU-toetredingsproces toe. Net als de minister van Europese Zaken stelde hij dat eind 2026 alle hoofdstukken gesloten zullen zijn. Dan volgt het spannende politieke deel van het toetredingsproces, met ratificatie door alle lidstaten. De premier benadrukte dat Montenegro al 13 jaar in lijn met het Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid (GBVB) van de EU handelt, onder vijf verschillende regeringen.

Gevraagd naar de versterking van de rechtsstaat gaf de premier aan dat Montenegro kijkt naar kleine lidstaten als Malta en Cyprus, die ook een kleine institutionele capaciteit hebben. Ook wordt Montenegro bijgestaan door experts uit de lidstaten en de Europese Commissie. De premier greep deze vraag aan om te pleiten tegen het afschaffen van het veto voor nieuwe lidstaten. De introductie van ‘tweederangslidstaten’ zou funest zijn voor het uitbreidingsproces en de gelijkwaardigheid tussen de lidstaten, aldus de premier. Tegelijkertijd zou succesvolle toetreding van Montenegro juist een positief effect hebben op de andere Balkanlanden.

Tot slot sprak de delegatie met de premier over ontwikkelingen op het gebied van anti-witwasregelgeving, het tegengaan van drugs- en sigarettensmokkel, toerisme, infrastructuur en milieu.

Gesprek met de Hoofdaanklager van het Openbaar Ministerie, dhr. Milorad Marković

Dhr. Marković maakte duidelijk dat de hervorming van het Openbaar Ministerie onlosmakelijk verbonden is met het Europese integratieproces. Hij benadrukte dat de onafhankelijkheid van de openbare aanklager essentieel is voor de geloofwaardigheid van de rechtsstaat. Hoewel het OM nog steeds te maken heeft met beperkte middelen, personeelstekorten en verouderde voorzieningen, ziet hij duidelijke vooruitgang dankzij extra financiering, internationale samenwerking en ondersteuning vanuit de EU. De aanpak van georganiseerde misdaad, drugshandel en corruptie vormt volgens hem een belangrijk onderdeel van deze hervormingen. Tegelijkertijd wees hij erop dat de effectiviteit van het strafrechtelijk systeem mede afhankelijk blijft van de snelheid waarmee rechtbanken zaken behandelen.

De vragen van de delegatie richtten zich op de aanpak van georganiseerde misdaad, internationale samenwerking, de veiligheid van functionarissen en de spanning tussen een daadkrachtig OM en soms trage gerechtelijke procedures. Ook kwam de behoefte aan extra capaciteit, IT-voorzieningen en specialistische opleidingen aan bod.

Gesprek met de parlementsvoorzitter, dhr. Andrija Mandić

De parlementsvoorzitter benadrukte dat er binnen het parlement brede steun bestaat voor EU-toetreding. Hij wees op het recente politieke compromis over een grondwetswijziging en op het grote aantal wetten dat de afgelopen jaren is aangenomen om het Europese acquis over te nemen. Volgens hem heeft Montenegro belangrijke stappen gezet in de bestrijding van corruptie en georganiseerde misdaad, terwijl tegelijkertijd de economische situatie van veel

burgers is verbeterd. Ook stelde hij dat het parlement bereid is moeilijke keuzes te maken om het toetredingsproces niet te vertragen.

De delegatie ging met dhr. Mandić in gesprek over de samenwerking tussen regering en parlement, de behandeling van Europese wetgeving, de scheiding der machten en de vraag hoe Montenegro zich na afronding van het toetredingsproces verder democratisch kan ontwikkelen.

Dinsdag 7 juli – Podgorica

Gesprek met de President van het Hoogste Gerechtshof, Mw. Valentina Pavličić

De president van het Hoogste Gerechtshof gaf een uitgebreid overzicht van de hervormingen binnen de rechterlijke macht. Volgens haar heeft het gerechtshof de afgelopen jaren geïnvesteerd in extra personeel, betere werkprocessen en de vermindering van achterstanden. Ook is met ondersteuning van *Technical Assistance and Information Exchange* (TAIEX) gewerkt aan de kwaliteit van vonnissen. Deze aanpak heeft geleid tot meer veroordelingen, kwaliteitsverbetering van vonnissen en er zijn belangrijke resultaten geboekt in zaken rond corruptie, georganiseerde misdaad, drugssmokkel, witwassen van geld, oorlogsmisdaden en huiselijk geweld.

Er is een apart proces door haar opgericht om oude zaken weg te werken, waardoor inmiddels 70% van die achterstand is afgehandeld, terwijl nieuwe zaken ook doorgaan. Zij benadrukte dat de onafhankelijkheid van rechters en de kwaliteit van benoemingsprocedures cruciaal zijn voor het vertrouwen van burgers in de rechtspraak. Politieke invloed op benoemingen moet worden voorkomen. Ook sprak zij over de symbolische betekenis van de veroordeling van de voormalige topfunctionaris van het Hoogste Gerechtshof.

De vragen van de delegatie richtten zich op de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, de verhouding tussen politiek en rechtspraak en de kritiek dat sommige procedures nog steeds te veel tijd in beslag nemen.

Gesprek met EU-Ambassadeur, dhr. Johann Sattler

De EU-ambassadeur schetste een positief maar realistisch beeld van de voortgang van Montenegro. Volgens hem is de politieke wil om te hervormen zeer groot en hebben recente compromissen over de grondwetswijziging het toetredingsproces verder versterkt. De Europese Unie blijft hoge eisen stellen, onder meer op het gebied van visumbeleid, financiële dienstverlening, milieu en rechtsstaat. De EU ondersteunt Montenegro met expertise, technische assistentie en politieke begeleiding, maar uiteindelijk moet het land zelf alle voorwaarden vervullen.

In het gesprek werd door de ambassadeur nog nader ingegaan op de duurzaamheid van de hervormingen, de betekenis van de IBAR, de rol van maatschappelijke organisaties, geopolitieke ontwikkelingen en de planning richting ondertekening en ratificatie van een toekomstig toetredingsverdrag.

Het tijdschema ziet er ongeveer als volgt uit. De commissie komt in oktober met haar jaarlijkse rapport over EU-uitbreiding. Waarschijnlijk staat EU-uitbreiding ook op de agenda van de Europese Raad in oktober. Montenegro zal naar verwachting in december 2026 alle onderhandelingshoofdstukken gesloten hebben, en de Europese Raad in december zal dit bekrachtigen. Vervolgens kan het toetredingsverdrag in de lente 2027 ondertekend worden waarna het ter ratificatie aan het parlement van Montenegro, het EP en alle nationale EU-parlementen wordt voorgelegd. Dat ratificatieproces duurt ongeveer een kleine twee jaar. Het zal er zeer om spannen of 2028 gehaald wordt.

Gesprek met EU-experts: mw. Jovana Marović en mw. Dina Bajramspahić

Jovana Marović (vml. minister Europese integratie en vicepremier) steunde het streven van Montenegro om in 2028 tot de Europese Unie toe te treden, maar waarschuwde dat hervormingen nog onvoldoende institutioneel zijn verankerd. Volgens haar leidt de nadruk op snelheid ertoe dat wetgeving te snel wordt behandeld, waardoor oppositie, maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden beperkt invloed kunnen uitoefenen. Haar zorgen betroffen vooral de kwaliteit van het democratische proces, transparantie, partijpolitieke benoemingen en politieke invloed op overheidsinstellingen.

Dina Bajramspahić onderschreef ook het Europese perspectief van Montenegro. Zij wees op problemen bij de verkiezingshervormingen, het misbruik van publieke middelen en politieke benoemingen. Ook waarschuwde zij voor autocratische tendensen die na lidmaatschap misschien weer de kop op kunnen steken, de aanhoudende buitenlandse beïnvloeding en het risico dat de Europese Unie Montenegro te snel als een succesverhaal presenteert.

Beide gesprekspartners pleitten voor stevige rechtsstaatwaarborgen in een toekomstig toetredingsverdrag, zonder nieuwe lidstaten als tweederangs leden te behandelen.

Ontmoeting met leden van de Commissie voor Europese Integratie

De heer Jovan Subotić (Europa Nu!), ondervoorzitter van de Commissie voor Europese Integratie, schetste een positief beeld van de voortgang van het EU-toetredingsproces. Hij wees op de recente grondwetswijziging, brede parlementaire steun voor EU-lidmaatschap en het intensieve wetgevingsprogramma rond de hoofdstukken 23, 24 en 27. Ook benadrukte hij dat rechtsstaat en corruptiebestrijding hoog op de politieke agenda staan.

De ondervoorzitter erkende de waarde van kritiek van NGO’s, maar vond dat deze soms onvoldoende recht doet aan de geboekte vooruitgang. Volgens hem staan juridische kaders voor corruptiebestrijding stevig. Cultuurverandering binnen bestuur en rechtspraak heeft iets meer tijd nodig.

De heer Nikolla Camaj (Albanees Forum), tevens vicevoorzitter van het parlement, benadrukte dat Europese integratie een gezamenlijk project van coalitie en

oppositie is geworden. Volgens hem tonen recente compromissen, waaronder steun aan de grondwetswijziging, dat ook oppositiepartijen verantwoordelijkheid nemen. Hij zag het toetredingsproces bovendien als kans om de positie van minderheden verder te versterken.

Mevrouw Nela Savković Vukčević (DPS-Democratische Partij van Socialisten) benadrukte dat haar partij een belangrijke rol heeft gespeeld in het Europese traject van Montenegro, onder meer bij de NAVO-toetreding en het op gang brengen van het EU-proces. Zij riep op om politieke verschillen ondergeschikt te maken aan de gezamenlijke verantwoordelijkheid om de onderhandelingen succesvol af te ronden.

Verder wezen de commissieleden op de grote werklast van de Commissie voor Europese Integratie, die veel wetgeving uit het Europese acquis behandelt. Zij erkenden dat snelle aanneming van Europese wetgeving politiek gevoelig kan zijn, maar noodzakelijk is om aan de eisen van de Europese Commissie te voldoen.

Tot slot benadrukten de commissieleden dat Montenegro in Nederland kan worden gepresenteerd als stabiele, pro-Europese partner in de regio, met 100% overeenstemming bij het EU-buitenlandbeleid en ervaring met het organiseren van grote internationale bijeenkomsten, zoals de EU-Westelijke Balkan Top in Tivat in juni 2026.

De discussie maakte duidelijk dat binnen het parlement een breed politiek draagvlak bestaat voor EU-toetreding. Hoewel de gesprekspartners erkenden dat er nog uitdagingen zijn, waren zij van mening dat Montenegro aantoonbare vooruitgang boekt. Zowel vertegenwoordigers van coalitie- als oppositiepartijen spraken hun steun uit voor verdere Europese integratie en benadrukten dat compromissen noodzakelijk zijn om het toetredingsproces succesvol af te ronden. Daarnaast kwam naar voren dat de commissie kritiek van maatschappelijke organisaties serieus neemt, maar deze plaatst tegenover de volgens haar zeer zichtbare resultaten van de hervormingen.

Gesprek met vertegenwoordigers van non-gouvernementele organisaties
Tijdens het gesprek met vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld kwam een kritisch maar genuanceerd beeld naar voren.

De heer Zlatko Vujović van het Centre for Monitoring and Research was relatief positief over de voortgang van Montenegro richting EU-lidmaatschap. Hij wees op verbeteringen voor minderheden en LHBTI-personen en op brede steun voor Europese integratie. Zorgen maakte hij zich om buitenlandse beïnvloeding en desinformatie, met name vanuit Servië, richting de komende verkiezingen.

Mevrouw Tea Gorjanc Prelević van Human Rights Action benadrukte het belang van democratische weerbaarheid en mensenrechten. Ook zij wees op het gevaar van desinformatie, haatcampagnes tegen minderheden en de invloed van Servische actoren. Zij was van mening dat Montenegro nog niet volledig klaar is

voor toetreding en dat vanuit dat oogpunt verdere druk op de implementatie van hervormingen nuttig zijn en in het toetredingsverdrag stevige rechtsstaatwaarborgen moeten worden opgenomen. Volgens haar moeten de EU en lidstaten streng toezien op de criteria voor de hoofdstukken 23 en 24 voor de toetreding.

Mevrouw Daliborka Uljarević van het Center for Civic Education legde de nadruk op zwakke opvolging van controlemechanismen, capaciteitsproblemen bij het Openbaar Ministerie en beperkte resultaten in corruptiezaken. Zij waarschuwde dat formele hervormingen pas betekenis krijgen als zij leiden tot structurele veranderingen in instituties en overheidshandelen.

In het gesprek is dieper ingegaan op de kloof tussen wetgeving en uitvoering, de onafhankelijkheid van publieke instellingen, de aanpak van corruptie en georganiseerde misdaad, mediavrijheid en de noodzaak om druk op het hervormingsproces te houden. De drie gesprekspartners benadrukten dat EU-toetreding een belangrijke hervormingsprikkel blijft. Zij zijn voorstander van stevige rechtsstaatwaarborgen in het toekomstige toetredingsverdrag.

Woensdag 8 juli – Božaj

Bezoek aan de grens tussen Montenegro en Albanië bij Božaj

Op woensdag 8 juli bracht de delegatie een bezoek aan de grenspost Božaj bij de grens met Albanië. Hier kreeg de delegatie een toelichting op de grensbewaking en -monitoring door de grenspolitie, Frontex en de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM).